

פרשת כי תשא

כי תשא... ונתנו איש כופר (ל, יב)

הנה הזהיר הקב"ה את משה שאם ירצה לספור ולמנות את ישראל לא יספרם כך, אלא יקח מהם חפץ כגון מחצית השקל ואח"כ ימנה את החפצים ולפיהן ידע מניינם. ודוד המלך מנה את ישראל ואז פקד אותם דָּבָר כַּמֵּ"שׁ בַּסֵּפֶר שְׂמוֹאֵל (ב, כד) ויסת את דוד בהם לומר לך מנה את ישראל. וע' בברכות (דף סב:): מה גרם לו להגיע לכך. [וראה על זה בפירושו של רבינו חיים בן עטר זיע"א בר"פ כי תשא]. ואמרו בגמרא (יומא כב:): "אסור למנות ישראל אפילו לדבר מצוה". ואמר רבי אלעזר (שם) "כל המונה את ישראל עובר בלאו" וכו'. ולכן בפסחים (דף סד:): מסופר שכאשר ביקש אגריפס לדעת מנין בני ישראל בענין הפסחים, נטל כוליא מכל אחד. ע"ש.

ואכן ביומא (דף כב.) שנינו שכשרצו לעשות גורל היו עושין ע"י שסופרים את הכהנים, והממונה אומר להם "הצביעו" ופירשה הגמרא, מה שלא ספר את גולגולתם אלא את אצבעותיהם לפי שאסור למנות את ישראל. [ובענין אם מותר למנות ב"כתב" הרשום לפניו. ע' שו"ת כתב סופר (יו"ד סימן קו) ופרדס יוסף שמות (עמוד שח:)].

אכן צריך ביאור, מה הפרש בין אם מונה אותם את גולגולתיהם היינו הראש והפנים של כל אחד, לבין האצבעות הרי סוף סוף הוא מונה אותם בגופן, ולא על ידי דבר אחר כגון חפץ. ואולי י"ל שבתוך המקדש לא היה פחד מעין הרע ומשום דבר, לפי רוב האור והצחות והקדושה. ולכן היה אפשר למנות אותם ע"י אצבעותיהם. ומה שלא מנה אף בראשם "בגולגולתם", יש לומר הואיל והדבר מפורש בתורה בפרשתינו לכך לא מנו רק ע"י אצבעות.

אולם רבנו יוסף חיים בשו"ת תורה לשמה (סימן שפו) כתב שאלה, האם מותר לבעל הבית למנות את אורחיו כדי לדעת מניינם לידע כמה כפות יביא וכו' ומכיון שאסור למנות את ישראל, לכן אינו מביט בם, אלא מביט ברגלים וסופר כל שתי רגלים לאחד, ואז ידע מנינם, האם מותר. או סוף סוף הרגלים הם חלק מהגוף ואסור. והשיב הרב: מן המשנה ביומא (שם) שאמר "הצביעו" ולא ספר אותם רק את "האצבעות", הרי אע"פ שהאצבעות הנה הנם חלק מן הגוף, מותר. וה"ה כשמונה את "רגליהם" מותר. עכ"ד.

ובאמת, צריך להבין וכי מדוע מותר, הרי סוף סוף האצבעות והרגלים המה האדם עצמו. וראיתי בספר פרדס יוסף (עמוד שח.) שכתב שלא נאסר רק למנות "הגולגולת" או אבר אחר אשר "הנשמה תלויה בו", לאפוקי אצבעות והרגלים שאין הנשמה תלויה בהם, לכך מותר.

והנה המנהג, שכאשר מתכנסים אנשים להתפלל ורוצה לוודאות כי יש עשרה לצורך התפלה, אזי מונים באמירת פסוק "הושיעה את עמך" וגו' שיש בו עשרה תיבות. ולכן מונים מספר. גם אפשר למנות ע"י הפסוק "עיני כל אליך ישברו" וגו', שיש בו ג"כ עשר תיבות. ועיין מגן אברהם (סימן קנו) ובתוספות רי"ד (יומא כב:). ולפי דברי רבנו יוסף חיים היה אפשר למנותם ע"י ספירת רגל או אצבע. אפס, כי נראה דעדיפא למנות במחשבה, היינו "להסתכל" ולמנות. [ושו"ר שכן כתב רבנו אליעזר פאפו בחסד לאלפים סימן נה אות יוד. ובפלא יועץ (מע' מונה) כתב עוד: דכשם שאסור לספורם במספרים אחד שנים שלש וכו' כן אסור באותיות אלף בית גימל וכו']. וה' ישמור את על עמנו הקדושים, אשר ריקנים שבך מלאים מצוות כרימון. והיה זה שלום.

פרשת כי תשא